

CHRZEŚCIJAŃSTWO I BEZPIECZEŃSTWO
ZNACZENIE JANA PAWŁA II
W DYSKURSIE POLEMOLOGICZNO-IRENOLOGICZNYM

CHRISTIANITY AND SECURITY
THE SIGNIFICANCE OF JOHN PAUL II
IN THE POLEMOLOGY-IRENOLOGY DISCOURSE

Sympozja Instytutu Papieża Jana Pawła II w Warszawie

Tom X

Rok 2014

CHRZEŚCIJAŃSTWO I BEZPIECZEŃSTWO
ZNACZENIE JANA PAWŁA II
W DYSKURSIE POLEMOLOGICZNO-IRENOLOGICZNYM

redakcja naukowa
Tomasz Kośmider
Krzysztof Gąsiorek
Cezary Smuniewski

Instytut Papieża Jana Pawła II
Warszawa 2014

Redaktor naczelny:
ks. dr Zdzisław Struzik

Redakcja naukowa:
płk dr hab. Tomasz Kośmider
płk rez. dr Krzysztof Gąsiorek
ks. dr hab. Cezary Smuniewski

Recenzenci:
prof. dr hab. Janusz Odziemkowski
ks. dr hab. Janusz Królikowski, prof. UPJPII

Opracowanie redakcyjne:
Anna Opolska

Tłumaczenia na język angielski:
Andrzej Klimczyk

Korekta:
Maria Pawlik

Artykuły w tym tomie zostały opublikowane w wersji uwzględniającej uwagi recenzentów i redaktorów naukowych.

Skład i oprawa graficzna:
Krzysztof M. Krawczyk

Druk:
Drukarnia Wydawnictwa ARKA
www.arkadruk.pl

Copyright by Instytut Papieża Jana Pawła II
Warszawa 2014

ISBN 978-83-61250-65-4
ISSN 2080-0096

Instytut Papieża Jana Pawła II
ul. Księdza Prymasa Augusta Hlonda 1
02-972 Warszawa
tel. 22 213 11 90; fax 22 213 11 92; e-mail: instytut@ipjp2.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	11
Część I – JAN PAWEŁ II A DZIAŁALNOŚĆ STOLICY APOSTOLSKIEJ NA ARENIE MIĘDZYNARODOWEJ	21
Celestino Migliore <i>Stolica Apostolska wobec współczesnych problemów związanych z bezpieczeństwem międzynarodowym</i>	23
Maciej Marszałek <i>Użycie siły w słusznym celu</i>	33
Jan Czaja <i>Aktywność międzynarodowa Stolicy Apostolskiej oraz członkostwo w organizacjach międzynarodowych</i>	49
Wojciech Gizicki <i>Orędzia pokojowe jako przykład aktywności Stolicy Apostolskiej na rzecz kształtowania pokoju międzynarodowego</i>	67
Aleksandra Kusztal <i>Jan Paweł II wobec wojny o Falklandy w 1982 roku</i>	79
Beata Kosiba <i>Jan Paweł II wobec terroryzmu</i>	99
Anna Solarz <i>Stolica Apostolska w polityce zagranicznej Izraela</i>	109
Piotr Ozimek <i>Watykan wobec wprowadzenia stanu wojennego w Polsce</i>	131

Część II – AKSJOLOGICZNO-ONTOLOGICZNY WYMIAR BEZPIECZEŃSTWA WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA	145
Tadeusz Szczurek <i>Wojna – pokój – bezpieczeństwo w chrześcijańskiej refleksji moralnej</i>	147
Jerzy Lewandowski <i>Problematyka pokoju we współczesnym nauczaniu Kościoła. Zagadnienia wybrane</i>	169
Jan Bocian <i>Piąte przykazanie Dekalogu i nakaz miłości nieprzyjaciół a „słuszna wojna”</i>	187
Janusz Świniarski <i>O skłonności do idealistyczno-realistycznego pojmowania bezpieczeństwa w myśli Jana Pawła II i jego adherentów</i>	213
Katarzyna Góralczyk <i>Relacje obywatel – państwo w encyklikach Jana Pawła II</i>	237
Cezary Naumowicz <i>Rodzina szkołą wychowania do pokoju w myśli Jana Pawła II</i>	251
Wojciech Wróblewski <i>Zjawisko nieletnich uczestników walki zbrojnej. Studium wybranych zagadnień dotyczących zjawiska dzieci-żołnierzy w kontekście nauczania Jana Pawła II</i>	267
Sławomir Czapnik <i>Jan Paweł II jako orędownik pokoju i patron zbliżenia cywilizacji w płynnym świecie</i>	289
Zdzisław Struzik <i>Pokój i bezpieczeństwo w nauczaniu Jana Pawła II. Perspektywa aksjologiczna w wybranych orędziach na Światowe Dni Pokoju</i>	305
Podsumowanie	319
Indeks osób	323

CONTENTS

Introduction	11
Part I – JOHN PAUL II VERSUS THE ACTIVITIES OF THE HOLY SEE ON THE INTERNATIONAL ARENA	21
Celestino Migliore <i>The Holy See in relation to the contemporary issues linked to international security</i>	23
Maciej Marszałek <i>The use of force in a legitimate cause</i>	33
Jan Czaja <i>International activity of the Holy See and membership in international organisations</i>	49
Wojciech Gizicki <i>Peace messages as an example of the activity of the Holy See towards the development of international peace</i>	67
Aleksandra Kuztal <i>John Paul II in relation to the Falklands War in 1982</i>	79
Beata Kosiba <i>John Paul II in relation to terrorism</i>	99
Anna Solarz <i>The Holy See in the international politics of Israel</i>	109
Piotr Ozimek <i>The Vatican in relation to the imposition of martial law in Poland</i>	131

Part II – AXIOLOGICAL AND ONTOLOGICAL DIMENSION OF CONTEMPORARY WORLD SECURITY	145
Tadeusz Szczurek <i>War – peace – security in the Christian moral reflection</i>	147
Jerzy Lewandowski <i>The issue of peace in the contemporary teachings of the Church. Selected issues</i>	169
Jan Bocian <i>The fifth commandment of the Decalogue and order to love our enemies versus ‘a just war’</i>	187
Janusz Świniarski <i>The tendency to a idealistic–realistic conception of security in the thoughts of John Paul II and his adherents</i>	213
Katarzyna Góralczyk <i>Relations between the citizen and the State in the encyclicals of John Paul II</i>	237
Cezary Naumowicz <i>The family as a school of upbringing for peace in the thoughts of John Paul II</i>	251
Wojciech Wróblewski <i>The phenomenon of juvenile participants in the armed struggle. Study of selected topics related to the phenomenon of child soldiers in the context of the teachings of John Paul II</i>	267
Sławomir Czapnik <i>John Paul II as an advocate of peace and bringing civilizations closer together in a fluid world</i>	289
Zdzisław Struzik <i>Peace and security in the teachings of John Paul II. The axiological perspective in selected messages for the World Day of Peace</i>	305
Summary	319
Index of names	323

ks. dr Zdzisław Struzik
dyrektor Instytutu Papieża Jana Pawła II
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

POKÓJ I BEZPIECZEŃSTWO W NAUCZANIU JANA PAWŁA II. PERSPEKTYWA AKSJOLOGICZNA W WYBRANYCH ORĘDZIACH NA ŚWIATOWE DNI POKOJU

Bezpieczeństwo osobiste i społeczne należy do podstawowych wartości, na których człowiek chce opierać swoją egzystencję. Odnosi się ono zarówno do sfery życia osobistego, jak i do życia duchowego. Szczególnie dotkliwy jest niepokój wewnętrzny człowieka, poczucie zagrożenia, niepewność jutra, obawa przed przyszłością. Lęk pojedynczego człowieka przenosi się na całą społeczność, w której żyje dany człowiek. Wartość pokoju, środki do jego zdobycia lub utrzymania są nieustannie analizowane i poddawane krytyce, szczególnie wtedy, gdy jest on zagrożony. Brak pokojowego współistnienia i działania prowadzi do wewnętrznego rozdarcia, a w stosunkach społecznych i politycznych – niekiedy również do wojny. Podstawą poczucia bezpieczeństwa jest zaufanie – zarówno do drugiego człowieka, jak i do społeczności, w której się żyje: społeczności rodzinnej, szkolnej, zawodowej, narodowej, państwowej i międzynarodowej. Każda z tych społeczności ma właściwy sobie zakres i promień oddziaływania, dlatego można ustawić je w hierarchii, zaczynając od pokoju międzynarodowego.

Relacje międzyludzkie oparte na zaufaniu prowadzą do powstawania układów instytucjonalnych. Małżeństwo i rodzina staje się instytucją dla społeczeństwa, ponieważ daje gwarancje przedłużenia życia i z mocy prawa naturalnego ma obowiązki wychowywania nowego pokolenia. Państwo natomiast powołuje wiele instytucji, aby zapewnić sobie i obywatelom stałą opiekę – składa odpowiedzialność w ręce policji, wojska, poszczególnych ministerstw, a także określa zakresy ich odpowiedzialności. Istnieją jednak granice zaufania, zarówno do drugiego człowieka, jak i do instytucji zorganizowanych przez społeczność

państwową. Czasem zdarzają się sytuacje, kiedy granice te są przekraczane przez wymiar sprawiedliwości. Wielokrotnie słyszy się o zaniedbaniach, pomyłkach, działaniu na korzyść tylko wybranej grupy społecznej bądź z góry zakładanego planu politycznego. Tego typu niesprawiedliwości podważają poczucie bezpieczeństwa i skłaniają do głębokich refleksji nad zmianą prawa lub też zmianą organizacji instytucji. Zmiany te w przyszłości będą korygowane przez doświadczenie życiowe. Mogą one stać się początkiem pokojowego współdziałania albo wprost przeciwnie – zamieszki w danej grupie społecznej doprowadzą do rewolucyjnych zmian czy wojny domowej. Trudno jest osiągnąć pełnię zaufania, tym bardziej że związków społecznych w danym państwie nigdy nie można doprowadzić do idealnego współdziałania, zawsze będą zdarzać się niedoskonali ludzie pracujący w niedoskonałych instytucjach. Poczucie bezpieczeństwa będzie poszukiwane i odnawiane jako odpowiedź na naturalne, psychiczne i fizyczne zapotrzebowanie bytu ludzkiego. Człowiek na różne sposoby będzie dostosowywał się do drugiej osoby lub będzie starał się włączać w instytucje – po to, aby je kontrolować, doskonalić, wyposażać w coraz skuteczniejsze środki techniczne i organizacyjne. W przypadku braku zaufania międzynarodowego powołuje się silne ośrodki obrony wojskowej, buduje się wzajemne sojusze, zawiera się układy i porozumienia o wzajemnych pokojowych stosunkach.

Z powyższych rozważań wynika, że pokój jest dobrem nieustannie budowanym, zabezpieczanym, organizowanym; jest stanem wzajemnej równowagi i zaufania. Nawet minimalne wahnięcia stanu zaufania prowokują do podejmowania działań niebezpiecznych dla pokoju.

OSIĄGNIEMY POKÓJ, WYCHOWUJĄC DO POKOJU

Zasadniczą kwestią, zarówno w wymiarze narodowym jak i międzynarodowym, jest wychowanie do pokoju¹. Byt człowieka rozgrywa się w czasie, w którym dokonują się zmiany życia społecznego. Znaczenie czasu i jednoczesne przemijanie życia skłaniają do jego wartościowania i właściwego wykorzystania na rzecz dobra indywidualnego i społecznego.

Dla ludzi wierzących każdy początek roku mówi o narodzeniu Syna Bożego – Księcia Pokoju², który przynosi pokój swoją obecnością i nauką. Jest to czas

¹ Por. Jan Paweł II, *Osiągniemy pokój, wychowując do pokoju*. Orędzie na XII Światowy Dzień Pokoju, 1979.

² Por. 2Tes 3, 16: „A sam Pan pokoju niech was darzy pokojem zawsze i we wszelki sposób. Pan niech będzie z wami wszystkim!”; Hbr 13, 20: „Bóg zaś pokoju, który na mocy krwi przymierza wiecznego wyprowadził pomiędzy zmarłych Wielkiego Pasterza owiec, Pana naszego Jezusa”.

zwiastowania Dobrej Nowiny, a więc nadziei na lepszą przyszłość – lepszą w wymiarze jednego roku i lepszą w wymiarze życia ludzkiego. O pokój należy się modlić, prosić Opatrzność Bożą o zabezpieczenie przed wojną, nienawiścią, zniszczeniem życia ludzkiego. Za modlitwą powinny iść czyny – unikanie wszelkiego zła, które może naruszyć wartość życia. Modlitwa chrześcijanina nawiązuje do Chrystusa zachęcającego do zaufania Mu: „Pokój zostawiam wam, pokój mój daję wam” (J 14, 27). Religijne przyjęcie pokoju od Chrystusa gwarantuje postawę pokojową wobec siebie samego i wobec bliźnich.

Pokój jest gwarantem prawdziwego postępu. Jest stanem, w którym mogą być zagwarantowane inne podstawowe wartości: wolność, prawda, sprawiedliwość i miłość. W nauczaniu Jana XXIII³ (zm. 1963) wymienione są warunki do właściwego, sprawiedliwego i płodnego realizowania stosunków międzyludzkich na zasadzie powszechnego poszanowania godności człowieka. Godność ta wynika z rozumnego charakteru bytu ludzkiego, a w niej zawarta jest odpowiedzialność za czyny. Od tej odpowiedzialności zależy pokój osobisty i między narodami. Do takiego pokoju skłania człowieka jego duchowość. Od niej zależy, jak człowiek traktuje bliźniego, co mu zawdzięcza i czym może się odwdziżyć. Pokoju trzeba się zawsze uczyć, nie można traktować go jako stanu trwałego, bezosobowego. Dopiero nauka o pokoju może dać zrozumienie jego wartości.

POKÓJ WYMAGA SZCZEROŚCI I PRAWDY

Podstawą pokoju jest prawda, która musi leżeć u podstaw stosunków społecznych⁴. Bez prawdy następuje załamanie się zaufania, a ponieważ prawda zawsze ma największą moc działania, jej powrót może ratować ponownie pokój. Zaniechanie prawdy, fałsz i oszustwo, a za nimi krzywda ludzka, stanowią zaniechanie współzycia pokojowego. Gdy komuś dzieje się krzywda, gdy ktoś cierpi, wtedy następuje głośne wołanie o prawdę, a przez nią – wołanie o sprawiedliwość. Zatem brak sprawiedliwości rujnuje pokój, sprawia, że skrzywdzone grupy społeczne przystępują do protestów, do rewolucyjnych zmian, powodują konflikt zbrojny.

Prawda zawarta jest w wolności, do niej nie można nikogo zmusić. Do prawdy każdy musi dojść siłami własnego rozumu; każdy powinien przekonać się, że przyjmując prawdę, dobrowolnie stwarza warunki do współdziałania pokojowego. Podstawą wszelkiego fałszu i głoszenia nieprawdy, zdaniem Jana Pawła II,

³ Jan XXIII, Encyklika *Pacem in terris*, 18; Paweł VI, Encyklika *Populorum progressio*, 44.

⁴ Por. Jan Paweł II, *Prawda siłą pokoju*. Orędzie na XIII Światowy Dzień Pokoju, 1980.

jest błędne pojęcie o człowieku. Brak uznania godności człowieka sprowadza go do roli przedmiotu, którym można rozporządzać. Tymczasem człowiek jest dzieckiem Bożym, jego grzechy zostały odpuszczone w działaniu zbawczym Chrystusa, na nowo nabrał godności dziecka Bożego i we współdziałaniu z łaską Bożą może żyć w prawdzie i budować pokój.

Poszukując prawdy, należy nazwać i potępić wszelkie formy agresji, prześladowania, krzywdy fizyczne i moralne, należy policzyć ofiary zbrodni i wszystko to poddać pod osąd społeczny. Doznane krzywdy, które otrzymują swoją nazwę i są policzone, dają szansę dojść do głosu prawdzie. Dopiero wtedy może przyjść pojednanie, przebaczenie – przynajmniej symboliczne – i pokojowe działanie. Walka o pokój utożsamia się z walką o prawdę w relacjach międzyludzkich. Gdy są one szczerze, mogą prowadzić do dialogu. Wzajemna szczerłość jest nieustannie weryfikowana przez prawdę i dopiero wtedy buduje zaufanie.

Przeciwieństwem prawdy jest nagminne dyskredytowanie tzw. przeciwnika, zarzucanie mu fałszu i podstępnego działania, na które rzekoma prawdziwa odpowiedź to podejmowanie działań zaczepnych. W relacjach zbudowanych na prawdzie zawsze trzeba dostrzegać błąd przeciwnika, ale nie uznawać jego samego za błąd i przeszkodę we własnych działaniach. Każdy ma prawo do popełniania błędów – trzeba ten błąd wykazać, zachowując całą powagę wobec naturalnej godności błędzącego. Nie da się budować życia społecznego na krzywdzie. Krzywdzone społeczeństwa, wcześniej czy później, wydobędą z siebie moc, aby wyjść z sytuacji krzywdzonych, zdobędą siły do zmiany swojej sytuacji. Pokój, kierując się prawdą, ma wystarczające środki do własnej obrony. Takim zasadniczym środkiem jest dialog, czyli rozmowa na zasadzie wzajemnego poszanowania i uznania podstawowych praw każdej ze stron dialogu.

Absurdem współczesnego świata jest nieustanna deklaracja potrzeby pokoju przy jednoczesnym uzbajaniu się w środki przemocy w formie wyścigu zbrojeń. Nagromadzona broń, szczególnie powszechnego rażenia, broń o zasięgu międzykontynentalnym, jest stałym i narastającym zagrożeniem pokoju. Pokoju można i trzeba bronić poprzez stałe kontakty polityczne, one są nieustannym dialogiem, który nie dopuszcza do wzrostu agresji i tendencji siłowego rozwiązywania konfliktów. Zdobyte doświadczenie i umiejętność przewidywania przyszłości są gwarantami pokoju. Konflikt zbrojny widziany w przyszłości jest dostatecznym rozumowym argumentem za tym, by nie sięgać po broń masowego rażenia. Jasne przesłanie na rzecz pokoju zawiera Ewangelia: „Błogosławieni, którzy wprowadzają pokój, albowiem oni będą nazwani synami Bożymi” (Mt 5, 9).

WOLNOŚĆ PODSTAWĄ POKOJU

Każdy człowiek i każde pokolenie odczuwa potrzebę pokoju, w którym może się realizować w pełni wolności indywidualnej i społecznej. Wolność jest bowiem filarem pokoju⁵, bez niej traci on swój sens, a nawet nie może bez niej istnieć. Wolność jest rozumiana i interpretowana na różne sposoby w różnych układach politycznych państw – zarówno w krajach demokratycznych, jak i w krajach totalitarnych. Uzgodnienie zasad funkcjonowania wolności jest wstępem do zaprowadzenia relacji pokojowej.

Aby ustanawiać relacje pokojowe, najpierw trzeba zaproponować wszystkim stronom postawę miłości, sprawiedliwości, prawdy i wolności; wartości łączą się ze sobą, jedne wynikają z drugich. Zaprzeczenie którejkolwiek z nich prowadzi do zanegowania pozostałych.

Trudno więc mówić o pokojowych relacjach opartych na podstawowych wartościach bez sprawiedliwego podziału władzy. Władza zgromadzona przy jednej grupie społecznej z zasady rujnuje relacje pokojowe, a walka polityczna poszczególnych partii dążących do zdobycia władzy i wykorzystania jej we własnym zakresie wprowadza destabilizację. Demokratyczny podział władzy, czyli równowaga władzy, może przyczynić się do zachowania pokoju, przynajmniej czasowego.

Relacje pokojowe zakładają właściwy status społeczny i materialny każdej grupie działającej w danym państwie. Właściwy status musi być gwarantowany przez możliwe pełne zatrudnienie, gdyż społeczne niepokoje najczęściej wynikają z braku pracy, a co za tym idzie – z braku środków do życia, co już jest środowiskiem niepokoju, a nawet wojny.

W życiu społecznym ważną rolę odgrywają środki społecznego przekazu. Mogą one stymulować pokój, jeśli propagują prawdę, a mogą też prowadzić do wojny, jeśli stoją na usługach kłamstwa danej grupy społecznej czy określonej ideologii. Poszukiwania pokoju zakładają również konkretne działania ludzi odpowiedzialnych politycznie i gospodarczo za obraz świata. To właśnie oni mają na ten świat głęboki wpływ, szczególnie jeśli reprezentowaną przez siebie wolność pragną rozprzestrzenić na wszystkie społeczeństwa. Podstawą pokoju

⁵ Por. tenże, *Chcesz służyć sprawie pokoju – szanuj wolność*. Orędzie na XIV Światowy Dzień Pokoju, 1981; Jan XXIII, Encyklika *Pacem in terris*, 120: „Wzajemne stosunki między państwami powinny ponadto układać się zgodnie z zasadą wolności. Na mocy tej zasady nie wolno żadnemu narodowi niesprawiedliwie uciskać innych narodów lub bezpodstawnie wtrącać się w ich sprawy. Wszystkie natomiast państwa winny nieść innym pomoc w dochodzeniu do coraz pełniejszej świadomości ich obowiązków w podejmowaniu nowych i pożytecznych poczynań oraz w samodzielnym wysiłku przyczyniania się we wszystkich dziedzinach do ich własnego rozwoju”.

jest osobista godność człowieka, która wyraża się w wolności. Człowiek z natury jest wolny – takim został stworzony i do wolności zawsze będzie dążył. W wolności także pragnie opowiadać się po stronie prawdy i dobra. Zatem prawda, dobro i wolność stanowią podstawy relacji pokojowych.

Do kategorii wolności zaliczyć trzeba przede wszystkim wolność religijną. Wolność wyznania jest podstawą innych przejawów wolności. W następnej kolejności wolność wyraża się w możliwości samorealizacji w ramach swojej płci, wykształcenia, stanu wiedzy i umiejętności. Te zakresy wolności ogólnoludzkiej zostały zadekretowane i przyjęte w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka⁶ i konwencjach międzynarodowych⁷. Państwo, które otrzymuje od społeczeństwa mandat władzy i możliwość kierowania nim, jest moralnie zobowiązane do przestrzegania wolności osobistej każdego z obywateli. Poszanowanie wolności ludów i narodów jest integralną częścią pokoju. Każde społeczeństwo ma równe prawa do wolności, do zajmowania określonego terytorium. Nikomu nie można odmówić miejsca na ziemi, nikogo też nie można prześladować z racji jego pochodzenia, rasy czy poziomu cywilizacyjnego rozwoju.

Wolność, jako gwarancja pokoju, winna być stale zdobywana, a to wiąże się z nieustannym wysiłkiem. Należy rozpocząć od właściwego wychowania zarówno indywidualnego, jak i zbiorowego. Poczucie odpowiedzialności za wolność każdego człowieka stwarza podstawy do zachowania wszelkich ustaleń i umów społecznych, narodowych i międzynarodowych. W rozumieniu ludzi wierzących, chrześcijan, wolność została dana przez Boga. Taka wolność jest pełna, transcendentna, predestynująca do zachowania jej we wszelkich relacjach z Absolutem i z drugim człowiekiem.

POKÓJ – DAR BOGA POWIERZONY LUDZIOM

Wysiłki ludzkości na rzecz pokoju były szczególnie wzmożone po krwawych działaniach wojennych. Jan Paweł II⁸ wspomina encyklikę Benedykta XV⁹ (zm. 1922), która podkreślała wartość pokoju po zakończeniu I wojny światowej. Mimo tragicznych doświadczeń świat nadal jest pełen konfliktów i różnic.

⁶ Zbiór praw człowieka i zasad ich stosowania uchwalony przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w Paryżu 10 grudnia 1948 r.

⁷ *Konwencja wiedeńska o reprezentacji państw w stosunkach z powszechnymi organizacjami międzynarodowymi*, 1975 r.

⁸ Por. Jan Paweł II, *Pokój – dar Boga powierzony ludziom*. Orędzie na XV Światowy Dzień Pokoju, 1982.

⁹ Benedykt XV, Encyklika *Pacem, Dei munus pulcherrimum*, 209.

Konflikty lokalne, przez swoją powszechność, rozlewają się na cały świat – ich zasięg obejmuje zależności gospodarcze, naukowe i społeczne. Powodem tych konfliktów najczęściej jest niesprawiedliwość narodów silnych ekonomicznie, które chcą narzucać swoją wolę innym i które kierując się zachłannością, pomijają złotą zasadę równowagi sił i środków.

W odwiecznych konfliktach ludzkich nie wolno zapominać, że człowiek jest przeznaczony do pokoju, w nim tylko może rozwijać się zarówno materialnie, jak i duchowo. Pokój pochodzi od Boga i jest darem Boga. Od Niego pochodzi każde dobro tego świata, które jest przekazane człowiekowi do sprawiedliwego zarządzania. Bóg również jest autorem i stróżem sumienia ludzkiego, które jest w stanie zrozumieć dary Boże, a wśród nich dar życia. Także życia społecznego.

Osoby wierzące powinny żyć w świadomości daru Bożego – szczególnie wyznawcy wielkich religii, które opierają swoje doktryny na pokoju i miłości bliźniego – i nie ustawać w walce o pokój. Motywem w tej walce jest wzajemne poznawanie się, wzajemne rozpoznawanie wartości własnych kultur. Poszanowanie dla osiągnięć cywilizacyjnych innych narodów sprawia, że nie ma dążenia do wzajemnego niszczenia. W skład kultur wchodzi osiągnięcia naukowe, m.in. z zakresu psychologii, która odkrywa wewnętrzne potrzeby i reakcje ludzkie. Wymiana tych osiągnięć sprawia, że następuje wzajemne dowartościowanie i przyjęcie dóbr cudzych za wspólne dziedzictwo ludzkości. Rzeczowa i przyjazna wymiana dóbr kultury stwarza najlepsze warunki do zachowania pokoju.

Odpowiedzialność za pokój spoczywa przede wszystkim na przywódcach państw i narodów. To właśnie oni zostali wybrani i predestynowani, aby kierować polityką i budować pokojowe współistnienie. W tych wysiłkach warunkiem niezbędnym jest uznanie podstawowych praw każdego człowieka i narodu, a są to prawa do życia, do rozwoju, do samostanowienia, do wolności i do posiadania dóbr sprawiedliwie rozdzielanych. Szczególne znaczenie ma budowanie i wspólne utrzymywanie wielkich organizacji międzynarodowych, dzięki którym możliwe jest podejmowanie działań w skali światowej, związanych także z rozwiązywaniem lokalnych konfliktów. Interes wspólny, związany z większą liczbą ludności, może wprowadzać pokój między skonfliktowanymi społecznościami lokalnymi.

Kościół katolicki wraz z innymi Kościołami chrześcijańskimi może i powinien nieustannie pracować nad pogodzeniem zwaśnionych stron w konfliktach na całym świecie. Autorytet Boga i Kościoła jest dostatecznie duży, szczególnie kiedy naucza o odpowiedzialności wspólnej za Boży dar pokoju. Przykładem i wzorem do naśladowania jest Chrystus umierający i zmartwychwstający

dla wszystkich ludzi dobrej woli. W Nim można znaleźć moc i siłę do pokonywania wszelkich konfliktów na zasadzie przebaczenia i akceptacji. Ludzie zgromadzeni w Kościele znają słabości i ograniczenia dobrej woli człowieka. Rozumieją także niebezpieczeństwa złej woli ze strony innych, dlatego mają też możliwość przeciwdziałania agresji¹⁰.

DIALOG NA RZECZ POKOJU WYZWANIEM DLA NASZYCH CZASÓW

Dialog to jedno z zasadniczych pojęć w tworzeniu bezpieczeństwa i pokoju¹¹. Budowanie pokoju i troska o jego zabezpieczenie są zadaniem dla wszystkich ludzi. Trzeba się porozumiewać, wymieniać poglądy, wzajemnie poznawać, aby wypracować wspólne pokojowe stanowisko. W dialogu nie tylko dąży się do odkrycia kwestii zapalnych i problemów będących źródłem konfliktów, należy także omawiać wszelkie zagadnienia, aby na ich tle nie powstawały najpierw zarzewia niepokoju, które następnie przekształcają się w ostre spory.

Do prowadzenia dialogu na rzecz pokoju przekonują ogromne koszty, jakie niosą ze sobą zbrojne konflikty. Wielu ludzkich cierpień można było uniknąć, stosując pokojową rozmowę. Doświadczenie historyczne uczy, że właśnie w dialogu pokój świata lub pokój w danym regionie może zostać uratowany. Do przeprowadzania dialogu niezbędne są struktury społeczne i wyspecjalizowane placówki, które potrafią wykazać się wiedzą, metodologią i zdobytym wcześniej doświadczeniem. Dialog na rzecz pokoju jest konieczny i możliwy nawet po zakończonych działaniach zbrojnych – zwaśnione strony muszą usiąść do rozmów, podjąć próby ustalenia *modus vivendi*. Bogatsi o takie doświadczenie, wcześniej możemy rozpocząć i zakończyć dialogiem to, co byłoby osiągnięte na drodze wojny.

Współczesny świat jest podzielony kulturowo, językowo, historycznie, rasowo, ideologicznie i religijnie. Istnieją wielkie różnice gospodarcze, które sprawiają, że wypracowanie wspólnej płaszczyzny porozumienia jest niemożliwe. A jednak wyróżnia się podstawowe założenia dialogu. Są to: poszukiwanie tego, co prawdziwe; otwartość wobec drugiej strony; uznanie różnic i stanowisk drugiej

¹⁰ Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 79: „Póki zaś będzie istniało niebezpieczeństwo wojny, a równocześnie brakować będzie międzynarodowej władzy posiadającej niezbędne kompetencje i wyposażonej w odpowiednią siłę, póty rządów nie można zaprzeczać prawa do koniecznej obrony, byle wyczerpały wprawdzie wszystkie środki pokojowych rokowań”.

¹¹ Por. Jan Paweł II, *Dialog na rzecz pokoju – wyzwaniem dla naszych czasów*. Orędzie na XVI Światowy Dzień Pokoju, 1983.

strony; poszukiwanie tego, co jest wspólne; uznanie wzajemnej zależności wszystkich narodów; poszukiwanie dobra metodami pokojowymi. Szczególną uwagę na konieczność i charakter dialogu międzyludzkiego zwrócił papież Paweł VI (zm. 1978), mówiąc, że „Kościół powinien nawiązać dialog ze społeczeństwem, w którym żyje. Dzięki temu Kościół przybiera postać słowa orędzia i dialogu”¹². Do problemów właściwego dialogu należy zaliczyć postawę, która *a priori* zakłada brak jakichkolwiek ustępstw z jednej strony. Przeświadczenie, że racja leży tylko po jednej stronie, wprowadza postawę kultu i niezmienności stosunków panujących w danym społeczeństwie. Dialog powinien unikać podstępu, propagandy, uprzednich niesprawiedliwych założeń i oczekiwań, że racja będzie i musi być po stronie silniejszego. Ukazywanie przewagi siły przed dialogiem świadczy o braku jakiegokolwiek woli dialogu.

Przeciwieństwem dialogu są wszelkiego rodzaju ideologie, które ze swojej natury pragną narzucić własne racje i wymusić na uczestniku dialogu potwierdzenie teży własnej ideologii. Aby dialog zewnętrzny, międzypaństwowy, był skuteczny, najpierw musi być rozwiązana kwestia osiągnięcia konsensusu w wymiarze danego społeczeństwa. Dialog międzynarodowy musi zakładać przyjęcie i akceptację wielu różnic, odrębności i właściwości, bez założenia, że drugą stronę można zmusić do natychmiastowej zmiany sposobu myślenia, sposobu życia, a także do zmiany swojej kultury.

Poza prawdą w dialogu musi być uwzględniona zasada sprawiedliwości. Konieczne są wyrównanie poniesionych krzywd, wzajemne deklaracje o wycofaniu się z pozycji krzywdzących, czasem też zmiana granic na sprawiedliwsze. Do dialogu należy włączać także sporne zagadnienia gospodarcze, uwzględniając sprawiedliwy podział dóbr materialnych. W sytuacji zagrożenia konfliktem z użyciem broni masowej zagłady niezbędne jest zaniechanie wyścigu zbrojeń. Na tę konieczność – w imię dobra wspólnego i międzynarodowego pokoju – wskazał Jan Paweł II w swoim orędziu¹³ na forum ONZ w 1982 r. Gromadzona broń może prowokować, dając fałszywe poczucie siły i przewagi militarnej.

W dialogu na rzecz pokoju międzynarodowego najważniejszą funkcję pełnią szefowie państw, a także służby dyplomatyczne, które zawodowo zajmują się

¹² Paweł VI, Encyklika *Ecclesiam suam*, 65.

¹³ Jan Paweł II, *Rozbrojenie*. Orędzie do uczestników II sesji specjalnej Zgromadzenia Ogólnego ONZ odczytane 11 czerwca przez kard. sekretarza stanu Agostina Casaroliego, w: *Nauczanie Papieskie*, t. 5, cz. 2: 1982 (czerwiec–grudzień), Poznań 1996, s. 31–38; *Il negoziato rimane l'unica soluzione realistica di fronte alla continua minaccia della guerra*, w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. 5, cz. 2: 1982 (maggio–giugno), Vaticano, s. 2131–2143.

śledzeniem konfliktów i znają sposoby ich eliminowania. W dalszej kolejności odpowiedzialność za pokój świata leży po stronie środków masowego przekazu. Ukazywanie przez nie prawdy i unikanie fałszywej propagandy dają podstawę do prowadzenia dialogu międzynarodowego.

Wielką siłą na rzecz dialogu międzynarodowego przejawiają grupy młodzieżowe. Młodzi ludzie potrafią się zrozumieć, potrafią wybaczyć zaszłości konfliktowe, a także – przez swoją otwartość na przyszłość – widzą perspektywę wzajemnego pokojowego współistnienia.

POKÓJ RODZI SIĘ Z SERCA NOWEGO

Wojna, pokój i bezpieczeństwo mają swoje źródło we wnętrzu człowieka, które określamy mianem serca¹⁴. Obserwacja współczesnego świata nasuwa wielkie obawy o pokój i porozumienie międzynarodowe. Istnieją potężne różnice między Wschodem i Zachodem – zarówno gospodarcze, jak i ideologiczne. Wiele napięć może skończyć się konfrontacją zbrojną, a to łączy się z zagrożeniem zniszczenia całej ludzkości. Ich źródło Jan Paweł II widział w sumieniu człowieka, w jego „sercu”, które jest niespokojne, pełne namiętności i agresji. Agresja ta wynika z wielkich różnic i z braku działań na rzecz porozumienia i chęci pomocy w równomiernym i sprawiedliwym rozwoju społeczeństw. Namiętności ludzkich serc nie gwarantują pokoju, a jeżeli nawet dojdzie do czasowych porozumień, to i tak bez właściwej, wewnętrznej postawy człowieka, pokoju nie uratuje się na dłużej. Dlatego antropologia filozoficzna i teologiczna winna stawać się jednym ze źródeł w dyskursie irenologiczno-polemologicznym, w namyśle o bezpieczeństwie narodowym i międzynarodowym¹⁵.

Rozwiązaniami zmierzającymi do pokoju są: odnowienie ludzkich serc, rezygnacja z namiętności i postawy obrony własnych ideologii, rozpoznanie i uznanie poglądów innych i ich akceptacja. Głęboka przemiana serca i umysłu wymaga od wszystkich odwagi, samokrytycyzmu, zdecydowanej postawy poszukiwania nowego sposobu myślenia i działania. Powinna ulec zmianie również postawa krajów bogatych wobec tych, które zmagają się z problemem biedy i głodu. One same sobie nie poradzą, a obowiązująca solidarność nakazuje pomóc im w nawiązaniu współpracy gospodarczej i przewyciężaniu najbardziej niesprawiedliwej sytuacji, jaką jest brak możliwości wyżywienia własnych obywateli.

¹⁴ Por. Jan Paweł II, *Pokój rodzi się z serca nowego*. Orędzie na XVII Światowy Dzień Pokoju, 1984.

¹⁵ Por. C. Smuniewski, *Człowiek w czasach pokoju i wojny. Wybrane zagadnienia z antropologii Jana Pawła II*, w: *Święty Jan Paweł II syn oficera Wojska Polskiego*, red. A. Skrabacz, J. Dohnalik, Warszawa 2014, s. 179-198.

Dotychczasowe przeświadczenie, że pokój zdobywa się na zasadzie równowagi zbrojeń, musi ulec przemianie w kierunku zastosowania zasady, że pokój zdobywa się na zasadzie wzajemnego zaufania. O tej zasadzie nauczał papież Jan XXIII¹⁶, zachęcając do nieustannego porozumiewania się i wzajemnego poznawania się narodów. W tym poznawaniu ważne jest przedstawianie prawdy o sobie, o swoich zamiarach i dążeniach. Nie mogą one być sprzeczne z żywotnymi interesami innych narodów.

POKÓJ I MŁODZI IDĄ RAZEM

Prześladowania, wygnania, tortury, jakie powtarzają się we współczesnym świecie, wskazują na konieczność działań na rzecz pokoju. Mimo tych bolesnych doświadczeń w sercach ludzi nadal tkwią postanowienia czynienia dobra, unikania zła – w sercach ludzi nieustannie trwa walka o dobro. Jan Paweł II miał nadzieję, że młodzi ludzie¹⁷, którzy za kilka lat zasiądą na decyzyjnych stanowiskach w poszczególnych państwach, niosą ze sobą nadzieję na intensywniejsze wprowadzanie pokoju na świecie. To właśnie młodzi mają szansę na zbudowanie cywilizacji solidarności, porozumienia, na wprowadzenie zasad, które świat zna, ale dotąd nie potrafił zastosować ich w życiu.

Młodzi ludzie już teraz powinni być odważni, zdeterminowani; ich atutem jest młodość i czas, który przyjdzie, bo takie są koleje zmian na świecie. Odwaga młodych jest znakiem czasu, znakiem dobra, jakie można wprowadzać w dziele pokoju. Przy odwadze młodości należy zwrócić uwagę na depozyt materialny i moralny, który starsze społeczeństwo pozostawiło młodzieży. Wielokrotnie w tym depozycie jest wiele dóbr materialnych, ale brakuje siły moralnej, wartości duchowych, które należy teraz odkryć, wzmocnić i zaproponować wobec nowego oblicza świata. Nowy świat, często skrzywdzony przez starsze pokolenie, wymaga odwagi i natychmiastowej naprawy, potrzebuje idei solidarności i pragnienia współpracy. Trzy wielkie zagrożenia ciężące nad światem wymagają natychmiastowego rozwiązania, a są to: nagromadzenie broni nuklearnej, głód i niedożywienie. Te braki są zapowiedzią wojny i niepokoju – im trzeba sprostać w najbliższych latach. Pokonywanie tak ważnych niebezpieczeństw wymaga od młodych ludzi silnego charakteru, wymaga ideałów i ukochania życia. Taka postawa musi wyeliminować tendencje do nadużywania alkoholu, narkotyków oraz do zrzucenia z siebie odpowiedzialności za obraz współczesnego świata.

¹⁶ Jan XXIII, Encyklika *Pacem in terris*, 113.

¹⁷ Por. Jan Paweł II, *Pokój i młodzi idą razem*. Orędzie na XVIII Światowy Dzień Pokoju, 1985.

Młódzież – będąca nadzieją na lepszy świat i lepszą przyszłość – musi zadbać o swoją duchowość, o ideały odnoszące się do godności człowieka, znaleźć odpowiedź na pytanie, kim jest on sam i kim jest drugi człowiek. Materialistyczne spojrzenie na rzeczywistość ludzką niesie ze sobą niebezpieczeństwo, że nowe pokolenie pozostanie egoistyczne i zechce strzec wszelkimi środkami swoich przywilejów i dominacji nad światem. Nowe pokolenie powinno myśleć o całym świecie, o starych, powtarzających się napięciach i o nowych zagrożeniach. Analiza tych zjawisk przyniesie pozytywne rozwiązania, jeśli młode pokolenie będzie potrafiło docenić błogosławiony stan pokoju.

Sprawiedliwość i pokój są wartościami wymagającymi zaangażowania, wysiłku, przygotowania ideowego i praktycznych działań; są wartościami zadanymi wszystkim ludziom i wszystkim pokoleniom. Żadne pokolenie nie jest zwolnione z tego typu wysiłków. Aby im sprostać, trzeba mieć w swoim sercu ideały, właściwy obraz bliźniego i właściwy obraz Boga. Życie człowieka – uważał Jan Paweł II – jest nieustanną pielgrzymką, odkrywaniem siebie i innych, jest drogą poznawania i weryfikowania ideałów z rzeczywistością. Ważne jest odpowiedzieć sobie na pytanie: po której stronie młody człowiek stanie i jaką drogę swego życia wybierze? W przygotowaniu młodego pokolenia zawsze dużą rolę odgrywają rodzice i nauczyciele. Oni mogą przekazać ideały, mogą z własnego doświadczenia wskazać dobro i zło, jakie świat popełnił w minionym okresie, mogą nauczyć, jak w trudnej sytuacji nie tracić nadziei na lepsze jutro.

POKÓJ JAKO WARTOŚĆ NIEZNAJĄCA PODZIAŁÓW

Pokój jest wartością, która nie zna podziałów¹⁸, obejmuje starsze i młodsze pokolenia, bogatych i biednych, dotyczy wszystkich narodów i państw, wszystkich bloków, porozumień gospodarczych i politycznych. Każdy powinien zainteresować się tą kwestią jako najważniejszą wartością. Wszystkie narody są ze sobą powiązane i wszystkie sprawy są wspólnymi sprawami. Obserwacja świata wskazuje, że obecny pokój ma bardzo słabe podstawy, ponieważ istnieje zbyt wiele przeciwstawień politycznych, ekonomicznych i ideowych. Każda z tych postaw przejawia się w dążeniu do własnej dominacji, własnej władzy i własnej siły militarnej. Powstały bloki polityczne i gospodarcze, które stanęły naprzeciw siebie i pragną na własną rękę zdobywać coraz więcej wpływów.

¹⁸ Por. tenże, *Pokój jest wartością, która nie zna podziałów na Północ – Południe, Wschód – Zachód: jest tylko jeden pokój*. Orędzie na XIX Światowy Dzień Pokoju, 1986.

Przy nagromadzonej broni nuklearnej istnieje realne niebezpieczeństwo wybuchu konfliktu totalnego, który będzie jednoznaczny z ogólną zagładą. Stały wyścig zbrojeń i wprowadzanie nowych technologii zagłady ułatwiają produkcję i handlowanie bronią konwencjonalną, która – zastosowana przez zwaśnione strony – stwarza iluzoryczne przeświadczenie, że można się lepiej uzbroić i pokonać przeciwnika. Biedne społeczeństwa, wydając wielkie środki na zakup broni, poszerzają zakres swojej biedy. Łatwość zakupu broni i naiwna ufność w jej skuteczność odsuwa myślenie o pokoju i sprawia, że społeczeństwa, państwa i narody przewidują konflikt zbrojny w przyszłości i nie rozwiązują aktualnych problemów. Stan napięcia jest uważany przez niektórych polityków wręcz za coś normalnego.

Tzw. równowaga sił jest złudną ideą, która może być szybko zachwiana – wystarczy jeden postęp, jedno nowe odkrycie naukowe, szybsza technologia produkcji broni, a cała strategia równowagi się nie sprawdza, a wręcz przeciwnie – stwarza jeszcze większe zagrożenie. Istnienie różnych bloków politycznych i militarnych jako wzajemnego zabezpieczenia też nie daje pewności pokoju. Ta sztuczna stabilizacja, oparta na równowadze sił, nie jest równowagą i panowaniem ducha nad materią. Materia bez ducha pokoju wcześniej czy później zawodzi, ponieważ jest bezmyślna.

Dzisiaj większość ludzi i narodów ma świadomość swoich praw, ma poczucie równości, godności ludzkiej, rozumie zasady sprawiedliwości i widzi swoje miejsce na ziemi. Większość ludzi zna przyczyny niesprawiedliwości, zna źródła krzywdy i wyzysku, rozumie, kto jest winien zaistniałej, trudnej sytuacji. Takie rozumienie wymaga natychmiastowego uznania racji tych ludzi i umieszczenia ich problemów w centrum uwagi świata.

Rozwiązaniem dla pokoju na świecie jest przyjęcie postawy solidarności, dialogu i braterstwa międzynarodowego, która jest w stanie objąć wszystkie narody. Wszyscy stanowią na świecie jedną rodzinę ludzką, która może istnieć i działać w pokoju i porozumieniu. Jan Paweł II podaje zasady nowych stosunków społecznych opartych na solidarności i dialogu, są to: szacunek dla każdej osoby, szacunek dla każdej z kultur i prawdziwych wartości, szacunek dla autonomii i prawa innych do samostanowienia, przewyższanie własnego egoizmu, udział własnych środków w społecznej solidarności, budowanie trwałych struktur dla dialogu i solidarności.

PODSUMOWANIE

Pokój jest wielką wartością, świat o tę wartość zabiega, ale w sposób nieudolny i w wielu wypadkach nieskuteczny. Ta nieskuteczność nie eliminuje wartości pokoju, wskazuje tylko na słabość moralną człowieka. Pokój osiągnany w historii człowieka sprawia, że jego doświadczenie ma najwyższą moc. Współczesny świat potrzebuje pokoju coraz bardziej ze względu na wielkie nagromadzenie broni nuklearnej – broni masowego rażenia i zniszczenia. Strach przed zagładą tylko w części gwarantuje pokojową równowagę sił. Jest ona oparta na materii, a człowiek musi i powinien opierać się na wartościach duchowych. Wartości duchowe, poszanowanie własnej godności i godności drugiego człowieka dają gwarancję zrozumienia i pokoju. Ideologiczny i ekonomiczny podział świata sprawia, że ludzie stali się sobie dalecy, ich interesy są partykularne i pozbawione solidarności międzynarodowej. Tylko sprawiedliwość i solidarność zbiorowa są w stanie uratować i wprowadzić pokój. Każde pokolenie musi rozwiązywać swoje aktualne problemy. Do rozwiązań pokojowych potrzebne są właściwe wychowanie i przykład. Jan Paweł II – głowa Kościoła katolickiego i duchowy przywódca chrześcijaństwa – ma wielkie zasługi w budowaniu i utrzymaniu pokoju na świecie. Jego orędzia na Światowe Dni Pokoju są pełne wskazań zarówno idealnych, jak i praktycznych. Ludzi wierzących jest na świecie wystarczająco dużo, aby przekroczyli wszelkie bariery ideologiczne – a także religijne – i zaprowadzili zasadę pokojowego współistnienia i współdziałania. Taka wola Boża – o wspólnym pokojowym życiu wszystkich ludzi – jest zawarta w przesłaniu ewangelicznym.

SUMMARY

In this article an attempt was undertaken to show the axiological – theological aspect of security and peace in the teachings of John Paul II. In this respect, the author analyses the messages for the World Day of Peace, between the years 1979–1986. In the subsequent parts of the article the main contents and the messages coming from each of the proclamations were presented. The author shows the interdependencies between peace and other values, such as freedom and truth. He also presents the conditions that, according to John Paul II must be met in order for peaceful coexistence and cooperation to become reality. In particular, he takes into account the role of the Church as a community of believers committed to build relations based on love of one's neighbour and to pray for the gift of peace for the whole world.

SUMMARY

The presented book is the result of research of distinguished experts and observers of society. Readers could convince themselves, that the presented collection of articles describe a wide thematic scope, aiming at a rich yet approachable way to bring the issues together, that are capped with the common title: Christianity and security. The significance of John Paul II in the polemology-irenology discourse.

The main goal of this case study was to examine the role of John Paul II, the Holy See and Christian reflection on the complex issues of war and peace, in order to talk about national and international security. In developing this book, we did not want to deal with religion as a social phenomenon. Above all, we approached the security issues being of interest to us from the perspective of experiences, viewing them through the prism of specific facts and events that affected and influence the world that we see and in which we live in. Such a specific fact and event is the Polish Pope, his teachings directed not only to believers but to all people of good will. An important objective of the book, which the reader received was to show the achievements of John Paul II in the dismantling of the bipolar world order and shaping the new face of an integrating Europe, which resulted in building a new paradigm of national and international security. One does not need to convince anyone that it is difficult to consider security issues without acknowledging a system of values. They influence the shaping of solidarity, including the dimension of Euro-Atlantic security. The contribution of Pope John Paul II in this dimension can never be overestimated.

The authors sincerely hope that this publication will serve to explore the activities of the Holy See and Pope John Paul II in favour of peace and cooperation in the world, and above all enrich security issues in the context of Christian values – an important pillar for the creation of the Euro-Atlantic civilisation – and will be an inspiration for further research. Perhaps reading this book has allowed some readers to verify many functioning stereotypes and simplifications regarding security, religion and Christianity. The conclusions may be useful in the course of research on the practical dimension of creating the architecture of regional and global security, based on the development of democratic institutions and the peaceful settlement of disputes.

The book of presented articles allows to clearly see that religion – in particular interesting to us Christianity – is an important element in the arena of complex and multi-faceted international relations. The omission of Christianity

in the discourse on national and international security could very often lead to incorrect simplifications in research, but also to the wrong conclusions. In the analyses regarding the security of a person, one cannot omit a person's religion. In international armed conflicts and terrorist attacks, characterising the last decade, the issues of religion and religious leaders return systematically. It is impossible to understand the present day situation without taking into consideration theology and anthropology related to it. One should realise how much religion shapes human thinking and how much it translates into human behaviour. The book presenting the case study makes it clear that this fact cannot be overlooked, not just when we mark the world map with contemporary antagonisms and wars. This fact cannot be overlooked when thinking about the future.

The presented analyses indicate that in the world and in post-modern conditions the clash between ideas and their development in the right direction are possible, among others, when we appreciate the legitimate autonomy of what is not religious, which does not belong to the realm of *sacrum*. The autonomy of the secular order authorises and commits us to courageous cooperation with what is religious. Without this cooperation we are not only threatened with the danger of increasing hostility between people, but also actually harming the right of the individual's views. Without coordinated cooperation between that what is secular and what is religious one cannot pursue to reach the good of a person, who has the right to act on religious motivation, has the right to be a believer. The academic imperative of contemporaneity are multi-featured studies. The omission of such an important element, which is undoubtedly a system of values, would be a methodological error in the observation process and in the study of the contemporary world and Poland.

In the background of the teachings and actions of the Polish Pope one should see his experience gained during World War II and the communist period. His personal encounter with totalitarianism and hostile ideologies towards humans became for him an important reference in scientific research during his academic work at the Catholic University of Lublin and in the realisation of tasks of a global range since being elected to the Holy See. The anthropology of Karol Wojtyła and then John Paul II, is firmly rooted in history and stems not only from the analysis of biblical teaching but also from merging the Christian doctrine with human problems of daily life. It is characterised by an in-depth insight into different aspects of human life, among which, apart from the strictly religious, the following stand out: the family, work, politics, culture and security issues together with the appropriate interest in war and peace.

The proposed scientific and systematic reflection on the teachings of Pope John Paul II in that which concerns security can be an important contribution to the study of the activities of the great public figures of the twentieth century in the international arena. This book is rooted in a wide scope of security studies conducted in various academic environments and aiming at the interests of Poland and its citizens. It aspires to be a courageous appreciation of the study of pluralism of opinions and a highlight of the irrevocable freedom of expression in academic discourse, whose guarantee is one of the most important conditions for research.

This publication is addressed to a wide audience. Firstly, to people dealing with security issues, both in practical and theoretical terms. We are thinking of those whom we want to consider as experts in the field of security and the defence of the country. Therefore, we have provided readers with a book undertaking research and teaching about security. In this way we wanted to take part in the development of human thought, in an atmosphere of tolerance and freedom, with the aim of respecting human dignity and looking for its own good. During the development of this publication, we tried to keep in mind that one of the most important social tasks becoming widely understood is education for security. We were also directed by the sincere willingness to make a substantive contribution to the realisation of this priority task for the security of Poland, and also more broadly for Europe and the world. The point is to contribute to the strengthening of security through scientific research and expert activities and also analyse everything that shapes the objective security or creates or raises a threat. The realisation of this task requires taking a variety of activities and the involvement of many entities covering almost all areas of society and functioning of the state.

The research editors of this monograph hold out hope that this book will be an example and an encouragement for further research on:

- the role of religion in the creation of national and international security;
- the experience and potential of Christianity in building national and international security;
- the achievements of religious leaders for peace and security;
- the efforts and achievements of successive contemporary Popes in the promotion and creation of security;
- the achievements of Vatican diplomacy to security in the international arena;
- Christian values in the creation of security.